משנה · אחרונים · הגר״א · סדר טהרות

אליהו רבא על משנה נדה

רבנו אליהו [הגר"א] ב"ר שלמה זלמן מווילנה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אליהו רבא על משנה נדה

רבנו אליהו [הגר"א] ב"ר שלמה זלמן מווילנה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אליהו-רבא-על-משנה-נדה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 5
משנה ג 5
משנה ד 5
משנה ו 5
פרק ב 6
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ו 6
פרק ג 6
משנה ב 6
פרק ד 6
משנה א 6
משנה ג 7
פרק ה 7
משנה ג 7
משנה ד 7
משנה ה 7
משנה ז 8
משנה ח 8
משנה ט 9
פרק ז 9
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 9
פרק ח 10
משנה א 10
פרק ט 10
משנה ה 10
משנה ז 10

משנה יא 10
פרק י 11
משנה ג 11
משנה ו 11

פרק א

משנה א

והמשמשת בעדים. היא הבדיקה שלאחר תשמיש דתנן משמשת בשני עדים אחד לו ואחד לה קתני העד שלה הרי זה כפקידה. והא דקתני עדים קמ"ל אותו העד שלה שבשעת מעשה יש עדים שהוא לאחר תשמיש שיש שני עדים אחד לו ואחד לה הוא דהוי כפקידה אבל העד שלה שאין בשעת מעשה אלא עד אחד כגון בדיקה שלפני תשמיש דתנן הצנועות מתקנות להן שלישי לא הוי כפקידה כדאמר רב יהודה אמר רב עד שלפני תשמיש אינו ממעט כפקידה מתוך שמהומה לביתה אינה בודקת בחורין ובסדקין:

משנה ב

אינה מונה אלא משעה שראתה. דסד"א תיהוי מקולקלת ממעת לעת כרואה כתם דתנן הרואה כתם הרי זו מקולקלת (פ"ו י"ג) ה"נ לא ידעה פתח נדתה ואימת קא מתחיל י"א יום שבין נדה לנדה אי מתחיל לאחר ז' ימים ממעת לעת דממעת לעת חזאתה אי מתחיל לאחר ז' ימים מהשתא. קמ"ל אינה מונה אלא משעה שראתה:

משנה ג

אבל הלכה כר"א. לאו ר' יהושע קאמר לה אלא סתם מתני' היא דקאמרה לה:

משנה ד

הכי גרסי' מניקה עד שתגמול את בנה נתנה (את) בנה למניקה גמלתו או מת מטמאה מעת לעת כדברי רבי מאיר וחכ"א דיה שעתה. ודברי רבי מאיר אכולהו וקאמר מניקה עד שתגמול את בנה ואפילו מניקה והולכת ארבע וחמש שנים ואם אינה מניקה אלא שנתנה (את) בנה למניקה או גמלתו או מת אפי' בתוך כ"ד חדש מטמאה מעת לעת. קסבר דם נעכר ונעשה חלב. וחכ"א דיה שעתה כל כ"ד חודש בין מניקה ובין שאינה מניקה כל כ"ד חדש דיה שעתה לאחר מכן מטמאה מעת לעת. קסברי יולדת אבריה מתפרקין ואין דמה חוזר עד כ"ד חדש. והכי תניא בתוספתא מניקה שמת לה בנה בתוך כ"ד חדש מטמאה מעת לעת לפיכך אם מניקתו והולכת אפי' ארבע וחמש שנים דיה שעתה דברי רבי מאיר. רבי יוסי ור"ש אומרים דיה שעתה כל כ"ד חודש לפיכך אם מניקתו והולכת אפילו ארבע וחמש שנים אין לה אלא כ"ד חודש. והכי מייתי לה בגמרא:

משנה ו

ואם ראתה הראשונה מאונס. תניא בתוספתא ואיזהו מאונס פיהקה וראתה קפצה וראתה הכתה בעלה וראתה נשאת משא כבד וראתה זהו אונס:

פרק ב

משנה ג

איזה אחר זמן כדי שתרד כו'. כלומר איזה אחר. אחר זמן שאחר זמן אותו יום טמאים מספק ופטורין מקרבן וקאמר איזה אחר אחר זמן שלא תטמא עוד את בועלה כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה וזהו אח"כ שנחלקו עליו ר"ע וחכמים. והכי מפרש לה למתני' בגמ' משום דקשיא ליה תוספתא דתניא בכדי שתושיט ידה תחת הכר טמאין מספק ופטורין מקרבן ואם שהתה בכדי שתרד מן המטה ותדיח פניה וכן כששהתה מעל"ע נחלקו ר"ע וחכמים:

משנה ד

או תשמש לאור הנר. מסקינן בגמרא אימא תבדוק לאור הנר:

משנה ו

אם אינו מטמא כו' מטמא משום משקה. כלומר משום מעינות הנדה כמו רוקה ומימי רגליה:

לא כך ולא כך. לא משום כתם ולא משום מעינותיה:

פרק ג

משנה ב

אדומים. אכולהו אשערה ואקליפה ואעפר ואיבחושים שהיו אדומים:

כמין דגים וכו' שיש ארבעה מיני שרצים המפורשין בתורה. שרץ העוף ושרץ המים ושרץ הארץ הן שנים את שפרים ורבים ואת שאינם פרים ורבים כגון תולעים ודומיהם שנבראים מן האדמה. וכולן שנויין במשנה. דגים הן שרץ המים שכל שבמים נקראים דגים. וחגבים הן שרצי העוף שקצים הן שרץ האדמה שפרים ורבים. ורמשים הן אותן שאין פרים ורבים. והכי תניא בת"כ לכל שרץ אין לי אלא אותן שפרים ורבים שאינן פרים ורבים מנין ת"ל הרומש על הארץ:

פרק ד

משנה א

מטמאין משכב תחתון כעליון. אפי' עשר מצעות זו על גבי זו מטמאין המשכב התחתון כעליון ששוכב עליו:

מפני שהן בועלי נדות. ובנשואים שנו:

והן יושבות על כל דם ודם. ולא קתני שהן. דתרתי קתני מפני שהן בועלי נדות משום שיום שפוסקת בו זיבה מונה למנין שבעה דסברי מקצת היום ככולו ואנן שבעה נקיים שלמים בעינן ועוד שהן יושבות על כל דם ודם ומשלימות דם אדום לדם ירוק שאם רואה דם ירוק מתחלת למנות שבעה ימי נדה ואם רואה באותן הימים דם אדום משלימים לדם ירוק ומדם אדום ליכא ז':

משנה ג

ב"ש אומרים כרוקה וכמימיה רגלי'. דגזור אטו יולדת בזוב והיינו דקתני סיפא ומודים ביולדת בזוב ומאי נפקא לן מיניה אם מודי ב"ש אלא סיפא לגלויי רישא וה"ט דב"ש דאמרו כרוקה וכמימי רגלי' משום גזרה דיולדת בזוב ומטמא לח ואינו מטמא יבש דעבוד רבנן הכירא:

פרק ה

משנה ג

מטמא בזיבה וכו'. כאן שנה ג' מיני טומאות טומאת זיבה היוצאת מן הגוף. וטומאת נגעים שעל הגוף וטומאת מת שהיא טומאת מגע:

כחתן שלם. שהחתן דרך להתאבל עליו מאד וקאמר שעל התינוק מתאבלין בכל דיני אבלות כמו שמתאבלין על חתן גמור:

משנה ד

וחייבין עליה משום אשת איש. אם בא אחר על היבמה הזו שהיא בת ג' ויום א' והיבם בא עליה חייב משום א"א שקנינו קנין גמור. אבל בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו דקתני סיפא קנאה לא קתני חייבין עליה משום א"א שאין קנינו קנין גמור לחייב עליה משום א"א כדקתני סיפא ואינו נותן גט עד שיגדיל:

לטמא משכב תחתון כעליון. שאפי' עשר מצעות זו ע"ג זו מטמא משכב התחתון כהעליון ששוכב עליו:

משנה ה

ונסקלת על ידו. וקשיא רישא גבי תינוקת נמי ליתני ובהמה נסקל על ידה. שאם בא עליה בהמה נסקל על ידו. ונראה לי דתנן (סנהדרין דף נ"ד) אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא לפי שבאת לאדם תקלה ע"י לפיכך אמר הכתוב תסקל. ד"א שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה. בעי רב המנונא (שם נ"ה) ישראל הבא על הבהמה בשוגג מהו. תקלה וקלון בעינן והכא קלון איכא תקלה ליכא

או דלמא קלון אע"פ שאין תקלה. ואמר רב יוסף ת"ש דתנן בקטנה בת ג' שנים ויום אחד ואם בא עליה אחד מכל העריות מומתין ע"י ואפילו בהמה והא הכא דקלון איכא תקלה ליכא וקתני מומתין ומשנינן כיון דמזידה היא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלה ואמר רבא תש' בן תשע שנים ויום אחד פוסל את הבהמה ונסקלת על ידו והא הכא תקלה ליכא וקתני נסקלת ומשנינן כיון דמזיד הוא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עילויה עליה דידיה חס רחמנא אבהמה לא חס רחמנא. וקשיא לן וכי מאחר דמשנינן בקטנה כיון דמזידה היא תקלה נמי איכא מאי הדר רבא ופשיט לה מקטן בקטן נמי ל"ש. וניחא לן קסבר רבא האי שינויא דקטנה דיחויא בעלמא הוא דאיכא למימר ואם בא עליה אחד מכל עריות דקתני היינו חוץ מבהמה דקטנה לאו מזידה היא כדאמרינן בעלמא פתוי קטנה אונס וא"נ מדעתה עשתה היא כמפותה והוי אונס והיינו דפשיט ליה מקטן דקתני בהדיא ונסקלת על ידו ומשני כיון דמזיד הוא תקלה נמי איכא והשתא איכא למימר מתני' דלא קתני בקטנה ובהמה נסקל על ידה משום דלא פסיקא ליה דאימא הואיל ופתוי קטנה אונס הוא אינו נסקל אבל בקטן ודאי נסקלת דזכר לא אנוס דאין קישוי אלא לדעת:

משנה ז

פגה בוחל וצמל. שהאשה כל זמן שהיא בבית אביה נמשלת כתאנה והיינו דכתיב נוצר תאנה יאכל פריה אביה שנוצרה אוכל פירותיה מציאתה ומעשה ידיה ומוכרה. ופירותיה הן כתאנה שנלקטין מעט מעט ואין לקיטתן כאחת כך אביה אוכל פירותיה מעט מעט מה שמוצאת ומה שעושה ומרוחת מעט מעט ומוכר אותה לשנה ונוטל שכר שנה או שנתים וכשהיא בבית בעלה נמשלת כגפן שנאמר אשתך כגפן פוריה וכמו שהגפן אינו אלא לפירות כך אשה אינו אלא לבנים והיינו דתנן נשים בבתוליהן כגפנים. נמצא ד' זמנים באשה. קטנה. נערה. ובוגרת. וכשהיא נשואה נקראת על שם בעלה. אך בתוס' ה"א אשה על שם איש שאם הוא חכם נקראת היא חכמה בעלה עשיר היא נקראת עשירה. חסיד נקראת חסידה. נקב"ה סי'. נער"ה קטנ"ה בוגר"ת ה"א:

משנה ח

איזהו סימניה. סימני נערות. דתנן (ר"פ דלקמן) בא סימן התחתון עד שלא בא העליון. מכדי סימן התחתון ודאי סימני נערה דסימן התחתון בבוגרת ליכא אי אמרת בשלמא סימן העליון נמי בנערה היינו דקתני בא התחתון עד שלא בא העליון אלא אי אמרת העליון בבוגרת מאי בא תחתון עד שלא בא העליון פשיטא דסימני נערה מקמי סימני בוגרת קאתי:

משנה ט

בן כ' שנה כו' והוא סריס. זה הכלל עד בן י"ג שנה ויום אחד אפילו אם הביא שתי שערות אינן אלא שומא והרי הוא קטן לכל דבר ואפי' אם נשארו אותן השערות שהביא לפני י"ג ויום אחד עד לאחר י"ג ויום אחד אינן אלא שומא. בן י"ג שנה ויום אחד אם הביא ב' שערות הרי הוא כגדול לכל דבר לא הביא ב' שערות אע"פ שנראו בו סימני סריס הרי הוא כקטן לכל דבר עד שיהא בן עשרים שנה. בן כ' שנה הביא שתי שערות אם נראו בו כל סימני סריס בידוע שהוא סריס והרי הוא גדול למפרע מי"ג שנה ויום א' ואילך. לא נראה בו כל סימני סריס אע"פ שיש בו מקצת סימני סריס הרי הוא כגדול מכאן ולהבא ועד כ' הוא כקטן. לא הביא ב' שערות אם נראו בו אפילו מקצת סימני סריס בידוע שהוא סריס והרי הוא כגדול למפרע מי"ג שנים ויום אחד לא נראו בו סימני סריס כלל ולא הביא ב' שערות הרי הוא כקטן עד שיעברו רוב שנותיו שהוא ל"ה שנים ויום אחד. ואם הוא בן ל"ה ויום אחד אע"פ שאין בו לא סימני סריס ולא ב' שערות בידוע שהוא סריס:

פרק ז

משנה ג

מבין ישראל ומבין הכותי. כלומר כתמים הנמצאים בעיר שישראלים וכותים דרים בה ואין שם נכרים. ר"מ מטמא חוששין שמא של כותים נדות הן שנחשדו הכותים על כתמיהם וחכמי' מטהרים שלא נחשדו הכותי' על כתמיהם ותולים בדם חיה ובהמה:

משנה ד

טהורין. שחזקת בנות ישראל מצניעין כתמיהם שלא יטמא אדם בהן:

חוץ מן הנמצאים בחדרים. שמא הצניעו שם:

ובסביבות בית הטומאות. שמחזיקין אותו בטומאה ואין הולכין שם טהורין חוששין שמא זרקו לשם:

משנה ה

פרעות. קוצים וברקנים יוצאים מן הגדר כדפרישית באהלות:

פרק ח

משנה א

עקבה. הוא כף הרגל הנוגע בקרקע כשעומדת. ופעמים שהוא כנגד המקור כשיושבת וכופשת את רגליה תחתיה ויושבת עליהם הוא כנגד המקור:

פרק ט

משנה ה

תחת הפנימית. כו'. פריך בגמרא מ"ש רישא דלא מפליג ומ"ש סיפא דקמפליג א"ר אמי במשולבות. ופי' רש"י רישא במשולבות שהן תכופות ודבוקות יחד וסיפא בשאינן דבוקות. ואנן לא מסתבר לן לאפלוגי בכה"ג מאחר דשכבי בהדדי מ"ש תכופות ומ"ש אינן תכופות. ותו מ"ש סיפא דקתני נמי בדקו שתים ומצאו טהורות ומ"ש רישא דלא קתני אלא בדקה אחת ומצאה טמאה ולא קתני נמי בדקו שתים ומצאו טמאות הן טמאות והשלישי' טהורה. אלא רבי אמי הכי קאמר סיפא במשולבות שהן שוכבות בבת אחת והיינו דמפליג בין נמצאת תחת הפנימית ובין נמצאת תחת החיצונה ובין תחת האמצעית ורישא בזו אחר זו דומיא דחלוק דבזו אחר זו ואח"כ כשעמדה השלישית נמצא דם במטה כולן טמאות והיינו נמי דלא קתני בדקו שתים ומצאו טמאות הן טמאות והשלישי' טהורה כדא"ר יהודה אמר רב אריסא והוא שבדקה עצמה בשיעור וסת ולא יותר משיעור וסת הילכך בדקה אחת מהן משכחת לה בשיעור וסת כגון שבדק' האחרונה סמוך לעמידתה מן המטה אלא בדקו שתים לא משכחת לה בשיעור וסת אפי' בשתים האחרונות דמתני' באחר שנמצא הדם על המטה עמדו ובדקו והדם הוא נמצא אחר שעמדה השלישית והא מפסקא שכיבה דשלישית ועמידתה בין עמידה דאמצעית לבדיקתה ואיכא טפי משיעור וסת:

משנה ז

חלוקת נפש. שנחלקה מנפשה כלומר מעצמה ולא בידי אדם וכן פירשו הגאונים:

משנה יא

נשים בבתוליהן כגפנים. כללא קא כייל ברישא לפרושי טעמא דב"ה דפרקא דלקמן. דתנן ב"ה אומרים עד שתחיה המכה ולא תלינן לדידהו בימים כי היכי דתלי ב"ש בד' לילות ולא תלינן נמי בשינוי מראה למימר כי אשתנו דמיה למראה אחרת פסקו דם בתולים מינה ואתחיל דם נדה. להכי קא כייל כללא ברישא נשים בבתוליהן כגפנים יש

גפן שיינה אדום ויש שיינה שחור כך יש אשה שדם בתוליה שחור ויש שדם בתוליה אדום הלכך שינוי מראה בדמים לאו כלום הוא שדם בתולים עצמן משתנין. ויש שיינה מרובה ויש שיינה מועט כך יש אשה שדם בתוליה מרובה ויש שדם בתוליה מועט הלכך לב"ה ימים לא מעלין ולא מורידין אלא עד שתחי' המכה. ואתא רבי יהודה וקאמר כיון שהנשים משתנין דם בתולים לטהר מנלן שמא אותה האשה אין לה דם בתולים כלל ודם נדה הוא וקמפרק לה משום שכל גפן יש לה יין כך כל אשה יש לה דם בתולים ושאין בה יין הרי זה דורקטי דור קטוע שאין לה לא דם נדה ולא דם בתולים ואם אין לה דם בתולים דם נדה נמי אין לה:

פרק י

משנה ג

רבי יהושע אומר אין להם אלא יום ראשון ושביעי בלבד. קסבר מדאורייתא היא בחזקת טהרה אלא רבנן הוא דגזור ולא גזרו אלא אימים שלא בדקו עצמן מידי דהוה אנזיר שהלך לבית הפרס אין עולה לו אותו היום למנין ואין סותר את הקודמין כדתנן בנזיר (פ"ו ג). משום דמדרבנן הוא לא סתר את הקודמין ועולין לו הקודמין למנין ה"נ הואיל ומדרבנן היא אע"ג דימים שבינתים דלא בדקו אין עולין להן מ"מ אינו סותר את הראשון ועולה הוא לו:

משנה ו

בראשונה כו' מערה מים לפסח. אבל במים שבכלי אסורה ליגע שהיא טבולת יום ארוך כדכתיב בכל קדש לא תגע ואע"ג דמים חולין הן ואין טבול יום פוסל את החולין חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמי לטמא קדש גמור וטבול יום מטמא משקה קדש ה"נ מטמאה את המשקין לטמא את הפסח שהוא קדש כשידיח בהמים את הפסח. ולערות המים היא מותרת ולא חיישינן אימא איכא משקה טופח על הכלי דאין משקה הנפסל בטבול יום מטמאה כלי כדתנן (פרה פרק ח ו) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום. ומשקה שהיא תחלה מטמא כלי כדאמרינן בכמה דוכתי אבל משקה שנפסל מטבול יום אינו מטמא כלי:

חזרו לומר הרי הוא כמגע טמא מת לקדשים. כלומר ואסורה לערות מים לפסח שהיא כמגע טמא מת לקדשים שהוא ראשון וחוששין שמא יש משקה טופח על הכלי והוא שיהא ראשונה עושה את המשקה טופח תחלה ומשקה טופח חוזר ומטמא את הכלי והכלי את המים שבתוכה ומים שבתוכה את הפסח כשידיח בהן. דכל שסופו לקדשים

כגון זה שידיח בהמים שבתוך הכלי את הפסח עשאוה כמגע טמא מת. מיהא בכלי דאיכא למיחש למשקה טופח הוא דאינה מערה אבל בכלי נגוב דליכא למיחש למשקה טופח מערה. דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה או ממשקה שהוא תחלה. וב"ש אומרים אף כטמא מת שהוא אב הטומאה ואפי' בכלי נגוב אינה מערה. ובגמרא הכי גרסינן מערה אין נוגע לא אלמא חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמי סיפא חזרו לומר הרי הוא כמגע טמא מת לקדשים לקדשים אין לחולין לא אלמא חולין שנעשו על טהר' הקדש לאו כקדש דמי. ולא גרסינן אימא סיפא. דלאו קושיא היא וסיפא לא קסתיר לה לרישא אלא פרושי הוא דקאזיל וקמפרש רישא וסיפא ותרוייהו חדא היא. והכי קאמר מדקתני מערה מכלל דנוגע לא אלמא חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמיא לענין קדש גמור. דמטמאה במגעה המים והמים יטמאו הפסח כשידיח בהן. וסיפא קתני הרי הוא כמגע טמא מת לקדשים לקדשים אין לחולין לא אלמא לאו כקדש דמי אלא היכא דסופן לקדשים כגון הכא שידיח בהן את הפסח אבל היכא דאין סופן לקדשים הן עצמן לאו כקדש דמיין למימני בהו שלישי ורביעי כי היכי דמנינן בקדש וכדתנן בטהרות (פ"ב ח) וחולין שנעשו ע"ג קדש ה"א כחולין וכדפרשינן התם דהוא לענין עצמם בשאין סופן ליגע בקדש. והא דאמרי' בגמרא מתני' אבא שאול היא לאו אשקלא וטריא דלעיל קאי אלא מלתא באפי נפשה היא דמתני' אבא שאול היא ואבא שאול פליג אדר' מאיר וחכמים דפרה (פי"א):